

เมื่ออำนาจรัฐและอำนาจทุนเข้ามาครอบงำสื่อ ถึงกรณี Nation Group

ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 ทำให้รัฐต้องปฏิรูปการเมือง โดยการตั้งองค์กรอิสระขึ้นมามากมาย เพื่อถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเอง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (ส.ต.ง.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ฯลฯ มากไปกว่านั้น รัฐธรรมนูญ ฉบับนี้ยังมีเจตนารมณ์ต้องการสร้างสถาบันการเมืองให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะที่เห็นเด่นชัดคือการสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งที่มีลักษณะเป็นพรรคใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้นด้วย ซึ่งเป้าหมายของการใช้รัฐธรรมนูญนี้อาจมองได้ว่า มีความขัดแย้งกันเองได้ (paradox) เพราะการที่พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งมากขึ้นนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้นักการเมืองเข้ามามีอำนาจในเวทีการเมืองมากขึ้นด้วย (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2548: 2)

หลังการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยได้รับเลือกเข้ามาบริหารประเทศ อย่างเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการเมืองไทย กล่าวคือ สามารถจัดตั้งรัฐบาลแบบพรรคเดียว ได้สำเร็จเป็นครั้งแรก แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลพรรคไทยรักไทยก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดอยู่เสมอ เพราะคิดว่าตนเป็นผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งอย่างถูกต้องจากประชาชน และเมื่อเป็นรัฐบาลเสียงข้างมากด้วยแล้ว ทำให้การจะออกนโยบายอะไรก็ไม่ได้มีความจำเป็นต้องปรึกษากับพรรคร่วมรัฐบาล หรือมีใครมาคัดค้านอีกต่อไป ผลจากการที่รัฐสภาอยู่ในรูปของรัฐบาลเสียงข้างมากนี้ทำให้เกิดความเป็นเผด็จการแบบไร้การตรวจสอบขึ้นมาได้ มีการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม กล่าวคือถ้าฝ่ายใดที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ก็จะถูกกำจัด กลั่นแกล้ง หรือเข้าไปแทรกแซงการทำงาน โดยผ่านกลไกของรัฐ ภาพสะท้อนอย่างหนึ่งที่ได้ชัดเจนมาโดยตลอดคือ ความขัดแย้งระหว่างสื่อกับรัฐ

ความขัดแย้งระหว่างสื่อมวลชนกับรัฐนั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นมานานมากแล้ว ตั้งแต่ประเทศไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย ก็มีความแตกแยกในเรื่องอุดมการณ์และผลประโยชน์ มีทั้งฝ่ายกลุ่มอำนาจเดิม ฝ่ายประชาธิปไตย ฝ่ายแสวงหาอำนาจ ฯลฯ สิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ถูกคุกคามอย่างมาก เพราะความไม่แน่นอนของเหตุการณ์บ้านเมืองและความมีปัญหาไม่ลงตัวภายในคณะราษฎรเองได้ส่งผลให้เกิดการเข้ามาก้าวก่ายหนังสือพิมพ์ นโยบายของพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งดำรงตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนแรก มีการสั่งห้ามหนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงข่าว อันเป็นการเสื่อมเสียแก่ราชวงศ์ และตั้งกรมโฆษณาการขึ้นเพื่อถ่วงกรงข่าวของรัฐบาลที่จะปรากฏแก่สายตาประชาชน นโยบายดังกล่าวทำให้หนังสือพิมพ์ถูกลงโทษจำนวนมาก ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2477 มีหนังสือพิมพ์ถูกสั่งปิดถึง 24 ฉบับนอกจากนี้ยังมีหนังสือพิมพ์ ถูกยึดใบอนุญาต 32 คน ผลของการควบคุมดังกล่าวนี้ ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องเบนความสนใจไปยัง เรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อความปลอดภัย (สุกัญญา ตีระวนิช, 2526)

นอกจากนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ในช่วงที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อยู่ในอำนาจ หนังสือพิมพ์ถูกคุกคามมากยิ่งขึ้น มีนโยบายไม่อนุญาตให้มีการเปิดหนังสือพิมพ์ใหม่เลย จนถึงกับทำให้มีการซื้อขายหัวหนังสือพิมพ์กันในราคาแพง ก็ยังทำให้ผู้พอมีเงินทุนอยู่เพียงเล็กน้อย ไม่สามารถเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ได้ และยังทำให้จำนวนหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ก่อนข้างน้อยเข้า ลักษณะการผูกขาดไปโดยปริยาย (สุกัญญา ตีระวนิช, 2526)

การเปลี่ยนแปลงของหนังสือพิมพ์ครั้งสำคัญที่สุด ก็คือช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อวงการหนังสือพิมพ์ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างมากมาย ทั้งในแง่เนื้อหาและรูปแบบ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แก่ การที่สามารถออกหนังสือพิมพ์ได้ โดยง่ายกว่าเดิม เนื่องจากรัฐบาลเปิดโอกาสให้แก่เอกชนอย่างเต็มที่ในการขอเปิดหนังสือพิมพ์ เพียงแต่ยื่นขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานการพิมพ์ตามกฎหมาย ทางด้านประชาชนก็มีกำลังซื้อ หนังสือพิมพ์พุ่งสูงขึ้น ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการผลิตหนังสือพิมพ์ก็สูงขึ้นตามสภาวะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป หนังสือพิมพ์จึงต้องเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้ามากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อ ความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์อย่างสูง นอกจากนั้น ระบบการแข่งขันก็มีส่วนผลักดันให้การผลิต หนังสือพิมพ์เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นอุตสาหกรรมที่ละน้อย และเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินทุน จำนวนมหาศาล นับวันเงินลงทุนในการทำหนังสือพิมพ์ก็จะสูงขึ้นทุกที กล่าวได้ว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่ พลังทางเศรษฐกิจมีส่วนกำหนดทิศทางของหนังสือพิมพ์อย่างชัดเจนที่สุด (บุญรักษ์ บุญณะเขต มาลา, 2534) ซึ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจนี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมโยงกันกับการเมืองอย่างไร ดังจะได้กล่าว ในภายหลัง

เมื่อมาถึงยุคปัจจุบัน ภายหลังจากการก้าวเข้ามาของรัฐบาลทุนนิยมอย่าง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ส่งผลให้สื่อมวลชนของประเทศก้าวเข้าสู่สภาพของการถูกคุกคามอย่างหนักอีกครั้ง นายทุนกลายเป็นเจ้าของสื่อ และขณะเดียวกันเจ้าของทุนนั้นก็คือนักการเมืองผู้มีอำนาจที่ได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งด้วย สื่อมวลชนไทยจึงตกอยู่ภายใต้การควบคุมจากอำนาจการเมือง และอำนาจทุนอย่างหนัก ทำให้ความมีเสรีภาพของสื่อไทยถูก Southeast Asian Press Alliance หรือ

SEAPA ลดอันดับลงมาอยู่ที่ 90 จากเดิมลำดับที่ 30 (มติชน, 5 มี.ค. 48, 15) และสังเกตว่าดัชนีความ มีเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยนั้นถูกลดอันดับมาโดยตลอดจากการจัดลำดับขององค์กรผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Sans Frontieres: RSF) โดยไทยอยู่ในลำดับที่ 66, 82, 59 และ 107 ของโลกในปี 2002-2005 ตามลำดับ (Reporters Sans Frontieres, เว็บไซต์) และเมื่อใดก็ตามที่สื่อหรือผู้ที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลกล้าลุกขึ้นมาต่อสู้คัดค้านกับกระแสดังกล่าว ก็จะถูกจัดการทันทีไม่เว้นแม้แต่สื่อมวลชนต่างประเทศ ดังตารางข้างล่างนี้ (วิเคราะห์เหตุร้ายฉาวและทางออกสื่อมวลชน VS รัฐบาลแมว, 2547: 2)

เหตุการณ์	สาเหตุเบื้องต้น
1. ซินคอร์ปเข้าซื้อหุ้นใหญ่ใน สถานีโทรทัศน์ไอทีวี	- ปลดพนักงานข่าวจากเครือเนชั่น 23 คน เพราะเสนอข่าว ขูดค้ำและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่าง ตรงไปตรงมา
2. ผู้สื่อข่าวต่างประเทศ 2 คนถูกถอน วิชา และถูกขับออกนอกประเทศ	- ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับกระแสพระราชดำริเรื่องการ บริหารประเทศของรัฐบาล
3. การถอดรายการข่าวทางวิทยุ 90.5 FM ของเครือเนชั่น	- มีการวิพากษ์วิจารณ์การตรวจสอบทรัพย์สินผู้บริหารสื่อ และเอ็นจีโอ
4. การถอดบรรณาธิการ น.ส.พ.ไทย โปสต์ออกจากตำแหน่ง	- ปลดปล่อยให้น่าเสนอบทความวิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรง และปล่อยให้มีการพาดหัวข่าวกระทบสถานะรัฐบาล
5. การลาออกของบรรณาธิการ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์	- ถูกกดดันโดยเจ้าของทุนให้ยกเลิกการตีพิมพ์วิจารณ์ รัฐบาลในปัญหาใช้หัวคน

ในกรณีที่ 1 นั้น การที่พนักงานทั้ง 23 คน ถูกไล่ออกเพราะไปปกป้องสิทธิเสรีภาพ และความเป็นอิสระของกองบรรณาธิการข่าว จากการถูกแทรกแซงโดยผู้บริหารของบริษัทซินคอร์ป ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ โดยเกรงว่าจะทำให้ข่าวสูญเสียความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือ เมื่อศาลแรงงานกลางได้มีคำวินิจฉัยยืนตามคำสั่งคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ ทำให้ผู้บริหาร สถานีโทรทัศน์ไอทีวีต้องรับพนักงานทั้งหมดกลับเข้าทำงานในตำแหน่งและอัตราค่าจ้างไม่ต่ำกว่าเดิม และให้จ่ายค่าเสียหายเท่ากับค่าจ้างอัตราสุดท้ายนับตั้งแต่วันเลิกจ้างจนถึงวันสุดท้ายที่รับ กลับเข้าทำงาน

กรณีที่ 3 ก็เช่นกัน โดยเป็นการแทรกแซงผ่านกลไกที่เป็นหน่วยงานของรัฐ คือ เป็น เหตุการณ์เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ทางช่อง ยูบีซี 8 ที่คุณสรยุทธ สุทัศนะจินดา กับ คุณ กนก รัตน์วงศ์สกุล กำลังสัมภาษณ์ น.ต. ประสงค์ สุ่นศิริ ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์แนวหน้า ใน

ประเด็นนุรุษคาบไปปี ที่นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า เป็นผู้ที่ยกข้อกล่าวหาเกี่ยวกับผู้สื่อข่าวของนิตยสาร Far eastern Economic หรือไม่ โดยระหว่างสัมภาษณ์ได้เกิดปัญหาขัดข้องทางเทคนิค แต่การสัมภาษณ์ยังคงแพร่กระจายเสียงผ่านสถานีวิทยุเนชั่น 90.5 ได้ตามปกติ

หลังจากนั้น ในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2545 ขณะที่คุณสรยุทธ กับคุณกนก กำลังสัมภาษณ์คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ในขณะนั้น และมีคุณสุรพันธ์ เวชชาชีวะ โฆษกพรรคไทยรักไทยได้รอกอยู่ในสายโทรศัพท์เพื่อชี้แจงในประเด็นเดียวกัน แต่สายโทรศัพท์ได้หลุดไปก่อน จึงมองได้ว่าประเด็นการสัมภาษณ์ทั้งสองประเด็นนี้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดการปรับผังใหม่ของคลื่น 90.5 ที่ไม่มีเนชั่นอยู่ในในผังรายการอีกต่อไป โดยตัวแทนของบริษัทสมาร์ท บอมม์ ผู้รับสัมปทานคลื่นวิทยุ FM 90.5 ได้แจ้งมายังเครื่องเนชั่นในวันเดียวกันนั้นว่า ทาง “ผู้ใหญ่” ของกรมพลังงานทหาร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมที่เป็นเจ้าของคลื่นนี้ ต้องการให้ปรับผังคลื่นใหม่ โดยไม่ให้มีทีมงานเนชั่นอยู่ในผังอีกต่อไป และเครื่องเนชั่นยังได้รับแจ้งอย่างไม่เป็นทางการว่า “ผู้ใหญ่” ไม่ต้องการให้คุณสรยุทธ สุทัศนจินดา คุณกนก รัตน์วงศ์สกุล คุณสุทธิชัย หยุ่น และคุณพีรพัฒน์ วัฒนาภิรมย์ ผู้ดำเนินรายการเก็บตกจากเนชั่นที่เชื่อมต่อสัญญาณวิทยุคลื่น 90.5 ในช่วงเวลาดังกล่าวกับเนชั่น ซาแนล ยูพีซี 8 เป็นผู้จัดรายการในคลื่นวิทยุอีกต่อไป ทำให้ทางเนชั่น ซาแนลต้องเปลี่ยนผู้ดำเนินรายการและเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอไปยังประเด็นเศรษฐกิจ สังคม บันเทิง กีฬาและข่าวต่างประเทศแทน (วิลาสินี พิพิธกุล, ผู้รวบรวม, 2547: 31)

ส่วนกรณีที่ 5 บรรณาธิการของนิตยสารสยามรัฐรายสัปดาห์ต้องลาออกจากตำแหน่งหลังจากถูกรัฐบาลกดดัน อันเป็นผลมาจากการเรียกคืนหนังสือซึ่งวิพากษ์วิจารณ์การรับมือกับวิกฤตโรคไข้หวัดนกจำนวน 3 หมื่นเล่มกลับคืน (นวนน้อย ตริรัตน์ และ ธาณี ชัยวัฒน์, 2547: 75)

จากหลายเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าความหมายหรือนิยามของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในความคิดของชนชั้นปกครองและชนชั้นนำคือ วิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อของรัฐที่รัฐเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ (State Property) แต่เพียงผู้เดียว (State Monopoly) รัฐจึงมีสิทธิและเสรีภาพในการใช้วิทยุและโทรทัศน์เพื่อประโยชน์ในทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐ (อุบลรัตน์ ศิริวุศศักดิ์, 2542: 339) ซึ่งบางคนอาจจะโต้แย้งว่า การถือครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนนั้นเป็นคนละเรื่องกับสิทธิเสรีภาพในการประกอบธุรกิจด้านสื่อ ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลนี้จะให้ความสำคัญเพราะเป็นรัฐบาลที่ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มทุนทางเศรษฐกิจ แต่ความจริงก็คือ กลุ่มทุนในระบอบทักษิณเป็นกลุ่มทุนสัมปทานซึ่งเติบโตมาจากระบบอุปถัมภ์และผลประโยชน์ที่ผูกขาดจึงไม่มีช่องว่างให้กับระบบตลาดเสรีที่มีการแข่งขันเป็นปกติสำคัญ (อุบลรัตน์ ศิริวุศศักดิ์, 2547: 180) ดังนั้นรัฐบาลทักษิณจึงมีปัญหาคำควบคุมและปิด

กันสื่อมากและจะมีอยู่อย่างต่อเนื่อง มากไปกว่านั้นยังรวมไปถึงการใช้อำนาจทางการเมืองไปตรวจสอบบัญชีการเงินของกลุ่มเอ็นจีโอที่มาประท้วงในสิ่งที่รัฐบาลได้ทำลงไปอีกด้วย

สื่อในยุคนี้โดยเฉพาะที่อยู่ในมือของรัฐจึงถูกแปลงโฉมหน้ามาทำงานรับใช้และตอบโต้ผู้ที่คอยจะเดินหน้าตรวจสอบรัฐบาล เข้มงวดในการปกปิดความจริงและปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงความไม่ชอบมาพากลภายในรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากที่ผ่านมา รัฐบาลได้นำเอาสื่อของรัฐที่อยู่ในครอบครอง เช่นสถานีโทรทัศน์ไอทีวี การมีอำนาจควบคุมเหนือสถานีวิทยุ โทรทัศน์ของรัฐทุกเครือข่ายมาใช้ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ ผลงาน กิจกรรมต่างๆของรัฐบาลและรัฐมนตรีอย่างเต็มที่ เช่น นำเอาการปาฐกถา การสัมมนาต่างๆมาถ่ายทอดออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 หรือการมีรายการนายกทักษิณคุยกับประชาชน ที่นำเอาภารกิจ นโยบายต่างๆมาบอกเล่าให้กับประชาชนฟังเป็นประจำ

การใช้สื่อที่เข้าถึงประชาชนแบบพูดทางเดียวจากบนลงล่าง ในทางทฤษฎีจึงคล้ายกับการพูดโฆษณาเพื่อบอกและชวนเชื่อในสิ่งที่ผู้พูดตั้งเป้าประสงค์ไว้ ทฤษฎีสื่อสารทางเดียวหรือที่เรียกว่าทฤษฎีเข็มฉีดยานี้เหมาะกับการ โน้มน้าวใจหรือการตลาดแบบขายความคิดฝ่ายเดียว สื่อจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญสำหรับระบอบทักษิณในการเสนอนโยบายประชานิยมต่างๆพร้อมไปกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่รัฐบาล ในที่สุดแล้วถ้ารัฐบาลส่งเสริมการใช้สื่อทางเดียวมากๆจะเกิดภาวะที่เรียกว่า “สื่อยิ่งรวย ประชาชนยิ่งยากจนประชาธิปไตย” (Rich Media, Poor Democracy) (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 181)

ดังนั้นเมื่อรัฐต้องการจะสร้างภาพและครองอำนาจในการบริหารประเทศอยู่ฝ่ายเดียวโดยไม่ให้ใครมาโต้แย้งแล้ว การเข้ามาครอบงำสื่อจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือ สื่อมีอำนาจในทางการเมืองและเศรษฐกิจอยู่แล้วในตัวเอง กล่าวคือมีทั้งอำนาจข่าวสารข้อมูล ความสามารถในการสื่อสารถึงมวลชนขนาดใหญ่อย่างรวดเร็ว และวัฒนธรรมที่ธุรกิจอื่น ไม่มี การได้เข้ามาครอบงำโดยมีอำนาจเหนือสื่อจึงถือได้ว่าได้ทั้งอำนาจการเมืองและเศรษฐกิจ มากไปกว่านั้น รูปแบบของการเข้ามาครอบงำจากในสมัยก่อนที่ต้องใช้กำลังทางทหารมาสั่งปิด มีการใช้โซ่ล่ามแทนพิมพ์ แต่ปัจจุบันที่สังคมเปลี่ยนมาเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและรู้ทันในอำนาจของฝ่ายการเมือง จึงมีมาตรการป้องกันอยู่บ้าง เช่น รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มาตรา 39 และ 41 คือการสั่งปิดโรงพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อลดรอนสิทธิเสรีภาพจะกระทำมิได้ หรือการมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญนั้น อำนาจทุนก็รู้ทันเช่นกัน โดยเปลี่ยนการเข้ามาครอบงำด้วยวิธีการแบบเดิมมาเป็นการเข้ามาครอบงำทางเศรษฐกิจแทน โดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามไว้และอาศัยปัจจัยระบบ

เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นเครื่องหนุนหลัง เช่น กรณีที่เกรมมีเข้ามาซื้อหุ้นในสัดส่วนที่สูงมากเพื่อต้องการครอบครองกิจการ (Take over) หนังสือพิมพ์มติชนและบางกอกโพสต์ ซึ่งเป็นสื่อที่มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างตรงไปตรงมาโดยตลอด สังกัดว่ากรณีนี้นายทุนมีเบื้องหลังที่ต้องการครอบงำสื่อโดยอาศัยความใกล้ชิดกับนักการเมือง หรือการใช้อำนาจการซื้อโฆษณามาเป็นเครื่องมือต่อรองซึ่งมีผลต่อความอยู่รอดของสื่อต่างๆ (ทวิศักดิ์ บุตรตัน, 2548: 6)

เมื่อการเข้ามาครอบงำสื่อของรัฐได้ถูกเปลี่ยนรูปแบบตามสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันแล้ว เครือ Nation Group ก็เป็นหนึ่งในสื่อมวลชนที่ถูกรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงการทำงานโดยผ่านกลไกที่เป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน สาเหตุเนื่องจากสื่อมวลชนเครือ Nation Group มีอุดมการณ์มานานตั้งแต่สมัยก่อตั้งแล้วว่า ต้องการต่อต้านการผูกขาดของหนังสือพิมพ์ต่างชาติ โดยมีจุดยืนคือ อีสรภาพในการเสนอข่าวและกล้าวิพากษ์วิจารณ์โดยปราศจากอคติใดๆ เมื่อ Nation Group ยึดมั่นในอุดมการณ์ ทำตามวิชาชีพของสื่ออย่างแท้จริง เกิดการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลนานเข้า ฝ่ายการเมืองที่ไม่พอใจต่อบทบาทการเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมานี้ จึงต้องเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อรองกันกับเครือ Nation Group หลายครั้งในหลายรูปแบบ แต่ก็ไม่สามารถทำให้สื่อมวลชนเครือ Nation Group นี้กระทำตามความประสงค์ของฝ่ายการเมืองที่ต้องการให้ลดการวิพากษ์วิจารณ์ลงได้ รัฐเลยถือโอกาสใช้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเข้ามาตรวจสอบบัญชีธุรกรรมทางการเงินของ Nation Group ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ตามกรอบของกฎหมายที่มีอยู่ แต่การตรวจสอบในกรณีนี้ นายเทพชัย ห่องบรรณาธิการเครือเนชั่น ได้กล่าวว่า รัฐต้องการสร้างกระแสขึ้นมาเพื่อปราบสื่อที่กำลังออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล เพราะถ้าสามารถตรวจสอบสื่อซึ่งมีภาพว่าเป็นกระบอกเสียงสังคมได้ ก็สามารสรสร้างความกลัวให้กับคนที่มิเสถียรภาพที่มีเกราะป้องกันน้อยกว่าสื่อได้เหมือนกัน (วิลาสินี พิพิธกุล, ผู้รวบรวม, 2547: 32)

ประวัติการก่อตั้งและพัฒนาการของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 เมื่อนักหนังสือพิมพ์กลุ่มหนึ่ง นำโดยนายธรรมนุญ มหาเปารยะ นายสุทธิชัย หยุ่น และ ม.ร.ว.สุนิดา กิติยากร รวมตัวกันตั้ง เดอะเนชั่น (The Nation) ออกหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษฉบับแรกที่ดำเนินการโดยคนไทยในชื่อว่า “The Voice of The Nation” มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านการผูกขาดกิจการของหนังสือพิมพ์ต่างชาติ โดยมีจุดยืนคือ

“อีสรภาพในการเสนอข่าว และกล้าวิพากษ์วิจารณ์โดยปราศจากอคติใดๆ”

นับเป็นจุดยืนที่สำคัญของเครือเนชั่น จากจุดกำเนิดของหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับแรกของคนไทย จนกระทั่งการเป็นผู้นำด้านสื่อสิ่งพิมพ์ และการก้าวเข้าสู่สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นจังหวะก้าวอย่างที่น่าสนใจอย่างยิ่ง หากมองย้อนไปในจุดเริ่มต้น จะเห็นถึงพัฒนาการของเครือเนชั่นๆ เป็นช่วงๆ ดังนี้ ในช่วงแรกมีสำนักงานอยู่ที่ถนนเจริญกรุง หลังจากนั้นอีก 6 เดือน นักหนังสือพิมพ์กลุ่มนี้ได้ออกนิตยสารบิสซิเนส รีวิว (Business Review) มาอีกหนึ่งฉบับ

ปี พ.ศ. 2515 เดอะเนชั่น ได้ย้ายสำนักงานจากถนนเจริญกรุงไปอยู่ถนนเดโช และได้ว่าจ้างโรงพิมพ์ย่านสาทรประดิษฐ์ให้เป็นผู้รับผิดชอบเรื่องการพิมพ์ทั้งหมด เมื่อการเติบโตเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้ย้ายสำนักงานอีกครั้งไปยังถนนสุขุมวิท 51 ครั้นมาถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 กลุ่มผู้ดำเนินการหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น ได้ก่อตั้งบริษัท บิสซิเนส รีวิว โดยมีสำนักงานอยู่ที่ถนนเพชรบุรี ในขณะที่สำนักงานของนิตยสารบิสซิเนส รีวิว ยังคงอยู่ที่สุขุมวิท 51 ดังเดิม แต่เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากขึ้น เดือนมกราคม พ.ศ. 2521 ได้ย้ายสำนักงานไปรวมกันที่อาคารพาณิชย์ซอยสุขุมวิท 42 และในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2526 เดอะเนชั่นมีอาคารของตัวเองสูง 5 ชั้น ณ ซอยแสงจันทร์ ถนนสุขุมวิท 42 และสองปีหลังจากนั้นคือในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น รีวิว ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เดอะเนชั่น (The Nation)”

วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2530 กลุ่มเดอะเนชั่น ได้เปิดตัวหนังสือพิมพ์ “กรุงเทพธุรกิจ” ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจภาษาไทยฉบับแรกของเมืองไทย หลังจากนั้นมีการเปิดตัวสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ อีกมากมาย เช่น นิตยสารเนชั่นสุดสัปดาห์ เนชั่นจูนีเยอร์ หนังสือพิมพ์กิดนิวิส์ นิตยสารลลนา พร้อมกับได้ทำสัญญาเป็นตัวแทนจำหน่ายหนังสือต่างประเทศ คือ หนังสือพิมพ์ The Asian Wall Street Journal หนังสือพิมพ์ Yomiuri Shimbun และทำสัญญาส่งเสริมการร่วมจำหน่ายกับนิตยสาร Asia Week

ปี พ.ศ. 2531 บริษัทบิสซิเนส รีวิว จำกัด ได้เปลี่ยนชื่อเป็น เนชั่น พับลิชชิ่ง กรุ๊ป จำกัด และเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นับเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางด้านธุรกิจที่สำคัญของเครือเนชั่นๆ

ปี พ.ศ. 2532 บริษัทได้เปิดตัวหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ “กรุงเทพธุรกิจรายสัปดาห์” ต่อมาได้เปิดตัวหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษรายสัปดาห์อีกหนึ่งฉบับคือ “เทรด แอนด์ ทรานสปอร์ต เจอร์นัล” (Trade and transport journal) นอกจากนี้ ทางบริษัทได้ทำสัญญาเป็นตัวแทนจำหน่ายหนังสือหนังสือต่างประเทศอีก 2 ฉบับคือ Far Eastern Economic Review และ Asia Technology

ปี พ.ศ. 2533 เป็นปีที่กิจการของบริษัทเจริญเติบโตเป็นอย่างยิ่ง สำนักงานเดิมไม่สามารถรองรับการขยายตัวได้ บริษัทจึงตัดสินใจสร้างสำนักงานใหม่ที่ถนนบางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 4.5 หลังจากนั้น บริษัทเนชั่น พับลิชชิ่ง กรุ๊ป จึงเริ่มเข้าสู่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งของบริษัทธุรกิจเอกชนจากธุรกิจสิ่งพิมพ์เข้าสู่ธุรกิจสื่ออิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนี้แล้วเครือเนชั่นยังมีธุรกิจในสายงานด้านวิทยุกระจายเสียง สายงานโทรทัศน์ และธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งหากมองในแง่ธุรกิจแล้ว แม้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2539 จะเริ่มตกต่ำ แต่บริษัทในเครือเนชั่นฯ กลับมีอัตราการเติบโตถึง 60 % โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทวิทยุกระจายเสียง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2539 บริษัทได้เปลี่ยนชื่อจากบริษัทเนชั่น พับลิชชิ่ง กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัท เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) (ราชษฐ์ หิมสุหรี, 2540: 42-44)

จากแนวคิดที่แตกต่างสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับ Nation Group

สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการโอนถ่ายข้อมูลข่าวสารทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างสถาบัน กลุ่ม และบุคคลต่างๆ ในสังคม ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างทุกส่วนของสังคมให้สามารถทำงานร่วมกันได้ การรายงานข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนจึงต้องเป็นกลาง ถูกต้องรอบด้านและเหมาะสม แม้ว่าในโลกของความเป็นจริง ความถูกต้องและเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจะวัดได้ยากยิ่งก็ตาม ดังนั้นเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนต่างๆจึงเป็นที่ต้องการของสังคมในทุกสังคมตามความปรารถนาที่จะให้ได้มาซึ่งความเป็นกลางและตรงไปตรงมาของข้อมูลดังกล่าว เพราะหากสื่อมวลชนถูกควบคุมไม่ให้มีเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ โดยผู้มีอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจสามารถควบคุมสื่อได้ก็จะสามารถใช้สื่อเพื่อประโยชน์ทั้งทางธุรกิจและทางการเมืองของตน ส่งผลให้ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วนหรือถูกบิดเบือนไปจากความจริง ทำให้ประชาชนไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆตามที่ตนเองต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและรอบด้าน ด้วยเหตุที่สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญต่อพลวัตด้านต่างๆในสังคมมาโดยตลอด สื่อมวลชนจึงกลายเป็นสถาบันหนึ่งของกลไกตามระบอบประชาธิปไตยที่มีบทบาทสำคัญยิ่งทั้งในแง่ของการให้ข้อมูลข่าวสารและการโน้มนำสังคมในด้านต่างๆจนได้รับการยอมรับว่าสื่อมวลชนเป็นเหมือน “ฐานันดรที่สี่” (The Fourth Estate) ต่อจากพระมหากษัตริย์ ศาสนจักร และรัฐสภา (จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระบุทธร กาญจนชูฉัตร, 2547: 168)

ในอีกด้านหนึ่ง การที่สื่อเองก็มีลักษณะเป็นสินค้าที่มีการซื้อขายเหมือนกับสินค้าอื่นทั่วไป ทำให้ทุนเข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก ลักษณะเช่นนี้เองที่นับวันสื่อจะถูกครอบงำจากทุนมากขึ้นทุกที และยิ่งมีการผนวกอำนาจการเมืองเข้ากับทุนด้วยก็ทำให้สื่อดูเหมือนจะถูกเปลี่ยนสถานะจากสุนัขเฝ้าบ้าน มาเป็น สุนัขรับใช้ ให้กับนักการเมืองแทน พิจารณาจากภัยคุกคามเสรีภาพของสื่อที่เปลี่ยนจากการคุกคามจากอำนาจรัฐ โดยการใช้กำลัง กลายมาเป็นอำนาจทุน ซึ่งการคุกคามเสรีภาพสื่อของทุนเป็นการคุกคามที่เด็ดขาดกว่าเพราะควบคุมได้ตั้งแต่ระดับการผลิตสื่อ การกระจายสื่อ และแม้แต่การบริโภคสื่อในระดับหนึ่ง อีกทั้งการคุกคามสื่อของทุนยังทำได้เนบเนียนกว่ารัฐเป็นอันมาก เพราะทุนก็ใช้วิธีเดียวกับที่สื่อใช้เพื่อปกป้องเสรีภาพของตนเอง นั่นคือผ่านทางกฎหมาย เช่น คลื่นความถี่ซึ่งกฎหมายต้องการกันไว้ให้ประชาชน โดยตรง บริษัทสื่อขนาดใหญ่ก็อ้างความเป็นประชาชนของตน ในการพยายามเข้ามาเป็นเจ้าของคลื่นความถี่นั้นบ้าง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2548: 65)

จากการคุกคามเสรีภาพสื่อมวลชนที่เปลี่ยนจากการคุกคาม แทรกแซงโดยการใช้กำลัง อำนาจรัฐในอดีตมาเป็นการคุกคามผ่านทางอำนาจทุนแทนนั้น เมื่อดูจากแนวคิดและภูมิหลังของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย โดยมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำแล้ว ก็จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันทางความคิดอย่างค่อนข้างจะสุดขั้ว นั่นคือ พ.ต.ท. ทักษิณ เดิมโตมาจากครอบครัวธุรกิจที่บรรพบุรุษสั่งสมมานานตั้งแต่สมัยต้นตระกูลชินวัตร ช่วงปี พ.ศ. 2380 แล้ว ดังนั้นเมื่อ พ.ต.ท. ทักษิณเข้ามาทำงานทางการเมืองจึงนำเอาวิธีการจัดการทางธุรกิจมาใช้ในทางการเมืองและการบริหารประเทศด้วย เช่น การจำลองเอาระบบประธานคณะเจ้าหน้าที่บริหาร หรือ CEO (Chief Executive Officer) มาใช้ในระบอบราชการ (รัตพงษ์ สอนสุภาพ และ ประจักษ์ น้าประสานไทย, 2546: 81) ประกอบกับการที่รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้สร้างประวัติศาสตร์ใหม่ให้กับการเมืองไทยอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยการได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาถึง 248 คน ในการเลือกตั้งเมื่อปี 2544 และ 377 คนในการเลือกตั้งเมื่อปี 2548 ทำให้รัฐบาลมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างเต็มที่ และยังสามารถอ้างความชอบธรรมได้อีกด้วยว่ารัฐบาลนี้เข้ามาตามกลไกของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นผู้นำรัฐบาลนี้จึงนับได้ว่ามีทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจทุนอย่างมาก (เทพชัย หย่อง, 2548: 187)

ในขณะที่สื่อมวลชนในเครือ Nation เมื่อแรกเริ่มนั้นมีผู้ก่อตั้งเป็นกลุ่มคน 3 คน คือ คุณธรรมบุญ มหาเปารยะ ม.ร.ว.หญิงสุนิดา กิติยากร และคุณสุทธิชัย หยุ่น ซึ่งเป็นบรรณาธิการข่าวในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์มาก่อนในขณะนั้น เห็นว่าเมื่อบางกอกโพสต์ซื้อกิจการหนังสือพิมพ์บางกอกเวิร์ลด์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งไปแล้วจะทำให้กลายเป็นการผูกขาด อำนาจสิทธิทั้งหลายจะตกเป็นของชาวต่างชาติทั้งหมดทันที กลุ่มคนทั้ง 3 คนข้างต้นจึงลาออกมาตั้ง

หนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ขึ้นมาในชื่อว่า “Voice of Nation” ดังนั้น Voice of Nation จึงนับได้ว่าเกิดขึ้นมาจากความยึดมั่นในอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์คนรุ่นใหม่ ต่อต้านอำนาจการผูกขาดในตลาดและมีนโยบายหลักคือกองบรรณาธิการต้องเป็นผู้กำหนดและควบคุมนโยบายการทำหนังสือเองโดยไม่พึ่งพาเงินจากนายทุน เพราะการมีนายทุนสนับสนุนทางการเงินจะทำให้อำนาจต่อรองในด้านนี้สูญเสียไป (วิฑูร พิงประเสริฐ, 2543: 87) เนื่องจากการมีแนวคิดที่ต้องการต่อต้านการผูกขาดของอำนาจทุน และมีนโยบายที่เป็นอิสระ นำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมาตั้งแต่ต้น ประกอบกับความเป็นสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนตามกลไกการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แนวคิดและภูมิหลังของทั้งฝ่ายผู้นำรัฐบาลและสื่อมวลชนหรือ Nation มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ของทั้ง 2 ฝ่ายต้องกลายมาเป็นความขัดแย้ง ซึ่งอาจเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

จากการที่ความสัมพันธ์เชิงขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นก็เพราะว่าการทำงานของสื่อมวลชนนั้นเป็นการดำเนินงานเพื่อมุ่งที่จะเปิดเผยความจริงหรือประเด็นในสังคมที่ประชาชนอยากรู้ หรือเฝ้ารอคอยเพื่อที่จะได้เข้าถึง ซึ่งการเปิดเผยความจริงหรือการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐของสื่อมวลชนนี้อาจทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลต้องสั่นคลอนลงได้ จึงเป็นสาเหตุให้รัฐบาลต้องเข้ามาควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ โดยการแทรกแซงในรูปแบบต่างๆ เพื่อมิให้มีการลงข่าวหรือเสนอข้อเท็จจริงอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และในกรณีนี้ที่รัฐใช้อำนาจสั่งการให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไปตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินของ Nation Group อย่างไม่ชอบธรรมก็เพื่อที่จะแทรกแซงและกดดันไม่ให้สื่อมวลชนหรือ Nation มาคอยตรวจสอบหรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอีกต่อไป

ความเป็นมากรณีสำนักงาน ปปง. ตรวจสอบธุรกรรมของ Nation Group

ดังที่ทราบกันแล้วว่าสื่อมวลชนเครือเนชั่นนั้นเป็นเจ้าของข้ามสื่อหลายรูปแบบ ทั้ง สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ประกอบกับมีอุดมการณ์ด้านการเสนอข่าวที่ตรงไปตรงมา และไม่หวั่นเกรงต่ออิทธิพลใดๆมาตั้งแต่เริ่มการก่อตั้งแล้วนั้น ส่งผลให้ Nation Group ต้องประสบกับการถูกแทรกแซงการทำงานจากฝ่ายรัฐมาโดยตลอดดังนี้

- การเข้าซื้อหุ้นในกิจการสื่อสารมวลชนของกลุ่มธุรกิจที่มีความเชื่อมโยงกับการเมืองและรัฐบาลในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง ดังกรณีที่เครือญาติของนายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ ผู้นำในระดับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้าไปซื้อหุ้นของบริษัทสื่อในเครือเนชั่น กว่า 10% จนกลายเป็นผู้ถือหุ้นในลำดับที่สาม รองจาก นายธนาชัย ธีรพัฒน์วงศ์ และนายสุทธิชัย หยุ่น ซึ่งเป็นที่หวั่นเกรงกันว่าจะมีผลกระทบต่อความเป็นอิสระของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะกลุ่มที่เข้ามาซื้อเป็นกลุ่มเดียวกันและมีภาพว่าไปเกี่ยวข้องกับคนที่เป็นผู้ใหญ่นคนหนึ่งในพรรคไทยรักไทย

- การถูกถอดรายการวิทยุเนชั่น FM 90.5 เนื่องจากการเสนอข่าว และการสัมภาษณ์บุคคลที่ไปกระทบกระเทือนต่อรัฐบาล

- การถูกแทรกแซงผ่านกระบวนการทางธุรกิจ คือ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2546 เนชั่น กรุ๊ป ได้ออกมาประกาศเรื่องการยกเลิกสัญญาเกี่ยวกับทางยูบีซี และจะไปลงทุนกับไททีวี (TVT) ของบริษัทเวิร์ลสตาร์ทีวี หรือกลุ่มไทยสกายเคเบิลทีวี เก่า แต่นายเทพชัย หย่อง บรรณาธิการเครือเนชั่นได้กล่าวไว้เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2547 ในอีกแง่มุมหนึ่งว่า “เหตุผลทางธุรกิจนั้นเป็นเหตุผลในทางการคือ ยูบีซีเป็นช่องที่ไม่สามารถโฆษณาได้ แต่ในแง่ของทางการเมือง ตลอดเวลาที่ทำกับยูบีซี 3 ปี มีแรงกดดันทางด้านการเมืองมากพอสมควร ผู้ถือหุ้นรายหนึ่งในยูบีซีค่อนข้างเห็นด้วยกับแนวทางของรัฐบาลชุดนี้ และด้วยเหตุผลใดก็ตาม เขาเองก็ไม่อยากเห็นช่องที่เป็นข่าวในสถานีของยูบีซีมีเสียงที่ออกมาทำนองติติง ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของรัฐบาลและนี่ก็สร้างภาวะอึดอัดพอสมควร” (วิลาสินี พิพิธกุล, ผู้รวบรวม, 2547)

- การแทรกแซงด้วยกลไกธุรกิจผ่านรูปแบบการสนับสนุนการโฆษณา ก็ยังเป็นแรงกดดันที่เครือเนชั่นเผชิญอยู่ จากตัวอย่างการจำแนกโฆษณาของหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ในเครือเนชั่น ด้วยวิธีสุ่มเลือกจำนวนฉบับตลอดปี 2546 แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไม่มีโฆษณาของบริษัทในเครือชินวัตรปรากฏอยู่เลย หรือหากมี อาจเป็นโฆษณาของธุรกิจ

ย่อยในเครื่องจักรนั้น นั่นคือภาพสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องโฆษณา ไม่ว่าจะมาจากภาคเอกชน ภาครัฐ หรือรัฐวิสาหกิจก็ตาม มักถูกใช้เป็นเครื่องมือโดยทุนการเมืองมาตลอดในการเป็นสิ่งที่ตอบแทนให้กับสื่อที่เข้าข้างรัฐบาล สื่อไหนที่ไม่เข้าข้างรัฐบาลหรือมีภาพที่ต่อต้านรัฐบาล มีความเห็นคัดค้านรัฐบาล ก็จะถูกปฏิเสธโฆษณาเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา (วิลาสินี พิพิธกุล, ผู้รวบรวม, 2547)

จากเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างสื่อมวลชนเครือเนชั่นกับรัฐบาลที่มีมาโดยตลอด ทำให้เกิดข้อกังขาได้ว่า รัฐบาลมีความพยายามที่จะปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ให้ความคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพอยู่ และเมื่อมาถึงกรณีที่มีการกล่าวหาว่า เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบในการตรวจสอบข้อมูลธุรกรรมทางการเงินของบุคคลและนิติบุคคลในเครือ Nation Group นั้นก็เนื่องมาจากมีมูลเหตุจูงใจตั้งแต่ “ความพยายามของรัฐบาลชุดนี้ พยายามที่จะครอบงำสื่อ ตอนนั้นกระแสมันสูงมาก แต่ว่ามีอยู่ 2-3 กลุ่ม Nation ก็เป็นหนึ่งในกลุ่มนั้นแหละที่เขาขังติดใจมากที่สุดว่าทำไมคุยกันแล้ว กินข้าวกันแล้ว เสนอข้อแลกเปลี่ยนกันแล้วก็ยังวิพากษ์วิจารณ์เขาอยู่ เพราะฉะนั้นมันก็เป็นที่น่าสงสัยว่า ตามความรู้สึกเขาว่ามันต้องมีอะไรบางอย่างอยู่เบื้องหลัง พุดต่างๆคือ มันต้องมีใครจ้างมา ไม่เป็นฝ่ายค้านหรือรับเงินใครมาจากกลุ่มไหนเพื่อมาเล่นงานรัฐบาลหรือเปล่า และวิธีการที่ง่ายที่สุดก็คือดูบัญชีว่ามีมีการเคลื่อนไหวตัวเลข...” “...เค้าคงคิดว่า ถ้าเค้าตรวจสอบแล้วมันเจอตัวเลขอย่างนี้ก็จะเอาไปทำอะไรบางอย่างได้ในการตอบโต้เรา ผมคิดว่านี่คือเป้าหมายหลักของเขา” (นายเทพชัย หย่อง, สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2548)

จากเหตุจูงใจนี้ทำให้บรรณาธิการในเครือ Nation Group ได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอความเป็นธรรม และทางราชการก็ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงขึ้นมา ซึ่งงานวิจัยนี้จะวิเคราะห์และกล่าวถึงเฉพาะกรณีที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไปตรวจสอบบัญชีธุรกรรมทางการเงินของ Nation Group เท่านั้น

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเนื่องมาจากมีบุคคลภายนอกส่งหนังสือบัตรสนเท่ห์ 2-3 หน้า กล่าวหาบุคคลจำนวนหลายคนใน Nation Group ว่าอาจมีการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน ถูกส่งมาทางไปรษณีย์ให้กับทางสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 เมื่อได้รับก็ให้ลงสมุดรับเอกสาร โดยเจ้าหน้าที่ก็ได้ประทับตราลงบนกระดาษสนเท่ห์นั้น เลขรับที่ 242 หลังจากเลข 242 แล้ว เลขราชการสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ก็ให้ตรวจสอบวันเดียวกัน ซึ่งได้สั่งการให้ ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศและติดตามประเมินผล (ผอ.ศต.) คือ พ.ต.อ.สีหนาท ประยูรรัตน์ ซึ่งในขณะนั้นได้ไปราชการที่กรุงวอชิงตัน ดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 และกลับมาในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545

หลังจากที่ พ.ต.อ.สีหนาท ได้รับเรื่องแล้ว ก็ได้นำหนังสือบัตรสนเท่ห์นี้ไปตรวจสอบกับระบบฐานข้อมูล AERS (AMLO Electronic Reporting System) ซึ่งเป็นระบบที่เก็บรวบรวมประวัติการดำเนินการทางธุรกรรมของบุคคลต่างๆไว้ โดยใช้เวลาดำเนินการตรวจสอบอยู่ 5 วัน จึงทำการบันทึก เป็นบันทึกเลขที่ 1305/139 ลงวันที่ 19 ก.พ. 2545 จากผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศและติดตามประเมินผลถึงเลขธิการ โจความในหนังสือนั้นเท่าที่พอจะเปิดเผยได้คือ

“เรียนท่านเลขธิการ ตามที่มีผู้ส่งหนังสือบัตรสนเท่ห์ร้องเรียนมาเมื่อวันที่..... กล่าวหาบุคคล..... ชื่อว่า..... โดยเข้าข่ายความผิดมูลฐาน..... ทางศูนย์สารสนเทศได้ตรวจสอบกับระบบข้อมูล AERS แล้วเห็นว่ามิมีข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้..... เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าอยู่ในข่ายที่สมควรสอบถามไปยังธนาคารได้ จึงเรียนมาเพื่อกรุณาเห็นชอบ” (ผู้จัดการรายวัน, 19 มี.ค. 45, 14)

เมื่อเลขธิการลงนามเห็นชอบแล้ว พ.ต.อ.สีหนาท จึงทำหนังสือต่อไปยังสถาบันการเงินทั้ง 17 แห่งทันทีในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 โดยที่ไม่ได้รายงานให้คณะกรรมการธุรกรรมทราบและวินิจฉัยก่อนดำเนินการออกคำสั่งนี้ โดยอ้างว่ายังไม่ถึงขั้นตอนที่จะรายงานเพราะเป็นการใช้อำนาจตรวจสอบเบื้องต้นตามแนวทางที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ของกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยขอข้อมูลธุรกรรมทางการเงินนิติบุคคล 5 ราย และบุคคลธรรมดา 14 ราย ของ Nation Group โดยอ้างอิงการใช้อำนาจตามกฎหมายฟอกเงิน มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

นอกจากการส่งบัตรสนเท่ห์แล้ว บรรณาธิการ และคอลัมนิสต์ของ Nation Group ยังถูกข่มขู่จากคนของฝ่ายรัฐเพื่อให้เกิดความกลัวอีกด้วยไม่ว่าจะ โคน โทศัพท์ข่มขู่วางระเบิดทั้งบ้านพักส่วนตัวและสำนักงานของ Nation เอง รวมทั้งมีการปล่อยข่าวต่าง ๆ นานาด้วยว่า หนึ่ง คุณสุทธิชัย หยุ่น รับเงินจากต่างชาติมาเพื่อ discredit รัฐบาล สอง หลีกเลียงภัยในการซื้อกระดาษนำเข้ามาในราชอาณาจักร และสาม กลุ่มสื่อมวลชนพวกนี้หมกมุ่นในกาม ซึ่งกลุ่มคนที่ปล่อยข่าวเหล่านี้ต้องมีการเตรียมการมาก่อนว่า ถ้าอยู่วงการไหนก็จะพยายามหาเหตุที่ว่าทำผิดกฎหมายด้านนั้น เช่นทำโรงหนังสือพิมพ์ก็เป็นข้อหาการนำเข้ากระดาษเข้ามาในราชอาณาจักร ถ้าเขาจะหาข้อหาที่เป็นการกระทำความผิดมูลฐานใน 7 ข้อของ ปปง. ก็คือหลบเลี่ยงภาษีศุลกากร (วุฒิสภา, รายงานการประชุมคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2545)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นความขัดแย้งและเป็นข้อถกเถียงกันระหว่างการใช้อำนาจรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ฟอกเงินที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อส่วนรวมกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ 2540

การมอบหมายให้คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อหาข้อสรุปในกรณีนี้ไม่ใช่เป็นเพียงประเด็นด้านกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นประเด็นสำคัญในทางการเมืองและสังคมด้วย โดยเริ่มจากบัตรสนเท่ห์นั้นน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน มีอะไรแสดงถึงความผิดปกติหรือไม่ ใช้หลักเกณฑ์หรือดุลยพินิจอย่างไรในการจะเข้าไปตรวจสอบธุรกรรมใคร รวมถึงผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินนั้นใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ แม้จะตอบไม่ได้ว่า “ใครสั่ง” ก็อย่างชัดเจน แต่ประเด็นความผิดปกติที่สังคมสงสัยคือ ประการที่หนึ่ง ทำไมสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจึงได้ยึดเอาบัตรสนเท่ห์นั้นเป็นฐานในการใช้อำนาจเข้าไปตรวจสอบธุรกรรมเลย โดยที่ไม่ได้ตรวจสอบน้ำหนักความน่าเชื่อถือของบัตรสนเท่ห์นั้นก่อน และไม่ได้รายงานเรื่องนี้ให้คณะกรรมการธุรกรรมรับทราบก่อนดำเนินการออกคำสั่งนี้ด้วย และประการที่สอง ทำไมต้องตรวจสอบเฉพาะบางคนที่เขียนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงหรือไม่

ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนย่อมต้องมีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างเสรี ตรงไปตรงมา โดยไม่ตกอยู่ในอาณัติการควบคุม แทรกแซงจากการเมือง แต่รัฐบาลกลับใช้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นเครื่องมือในการกำจัดฝ่ายตรงข้าม โดยการใช้อำนาจที่มีอยู่เข้าไปตรวจสอบบัญชีธุรกรรมทางการเงิน โดยไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ที่ถูกตรวจสอบนั้นเข้าข่ายความผิดมูลฐานตามกฎหมายฟอกเงินหรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบข้อมูลธุรกรรมทางการเงินหรือไม่ ซึ่งเท่ากับว่ารัฐได้ไปก้าวท้าว ละเมิดสิทธิและเสรีภาพอย่างร้ายแรง ทั้งๆที่มีรัฐธรรมนูญรับรองคุ้มครองสิทธิไว้

ส่วนฝ่าย ปปง. หรือฝ่ายนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ได้กล่าวในอีกมุมมองหนึ่งว่า ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นกฎหมายใหม่ที่เป็นผลผลิตจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้เพื่อป้องกันการฟอกเงินเพิ่มเติมจากกฎหมายเดิมที่มีอยู่ เพราะเห็นว่ากฎหมายเดิมไม่สามารถป้องกันการย้ายถ่ายเททางการเงินของผู้ทุจริตได้ตั้งแต่ค้ายาบ้าไปจนถึงการค้าหญิงโสเภณีและเด็ก

กฎหมายที่ตราขึ้น มีผลบังคับใช้ รวมไปถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการ ปปง. เลขานุการ เจ้าหน้าที่ เพื่อทำหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวสมัยรัฐบาลประชาธิปัตย์ในปี พ.ศ. 2542 โดยในเวลานั้นมีการสร้างกระแสว่าบ้านเมืองจำเป็นต้องมีกฎหมายนี้เพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นภัยต่อ

บ้านเมืองและประชาชนรวมทั้งการป้องกันการทุจริตในทางการเมืองด้วย ดังนั้นคนทั้งปวงส่วนใหญ่จึงเห็นด้วย โดยที่ทราบแล้วว่ากฎหมายนี้เป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่บ้าง

ประการต่อมาคือ การตรวจสอบกับการอาชัทรพย์ หรือยึดทรัพย์นั้นเป็นคนละประเด็นกัน เมื่อมีใครหรือหน่วยงานใดเข้าข่ายถูกตรวจสอบ จะกระทำได้ด้วยกรณีดังต่อไปนี้คือ

กรณีแรก มีการทำธุรกรรมทางการเงินเกินกว่า 2 ล้านบาท หรือแม้ไม่ถึง 2 ล้านบาท แต่เป็นธุรกรรมที่ผิดปกติ

กรณีที่สอง มีเรื่องการทุจริตหรือคอร์รัปชันในวงราชการและมีข้อสงสัยว่าจะมีการจ่ายเงินผลประโยชน์ ซึ่งเป็นเรื่องของการปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง

กรณีที่สาม เป็นกรณีที่มีการร้องเรียนหรือ ปบง.รู้เอง เห็นเอง เมื่อมีเบาะแสอันควรสงสัย

เมื่อเข้าข่ายทั้งสามประการนี้ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินย่อมมีอำนาจหน้าที่ที่จะกระทำการตรวจสอบได้ ยังไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่ากรณีเป็นความผิดตามกฎหมายแล้วหรือไม่ เพราะขั้นนี้เป็นเพียงขั้นของการรวบรวมหลักฐานข้อมูล เมื่อผลการตรวจสอบปรากฏว่า ไม่เกี่ยวกับการกระทำผิดเจตมุลฐานที่กฎหมายกำหนด ถึงแม้จะเป็นธุรกรรมที่เกินกว่า 2 ล้านบาท สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็ไม่สามารถยึด อาชัทรพย์หรือดำเนินการใดๆ ตามกฎหมายฟอกเงินได้ แต่ถ้าผลการตรวจสอบปรากฏว่าเป็นเรื่องของการฟอกเงินตามความผิดที่กฎหมายกำหนดแล้ว แม้จำนวนเงินจะไม่ถึง 2 ล้านบาท สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็สามารถยึดหรืออาชัทรพย์ได้ เพราะเหตุนี้ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจึงได้ทำหน้าที่ตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ละเว้นให้กับผู้ใด ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นนายกรัฐมนตรีนักการเมือง นักธุรกิจ ประชาชน หรือว่าสื่อมวลชน เพราะทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเสมอกัน

จากข้อถกเถียงด้านแนวคิดและมุมมองในกรณีดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปว่าการใช้อำนาจในการเข้าไปตรวจสอบธุรกรรมทางการเงินของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินนั้นเป็นไปโดยชอบธรรมตามกฎหมายและมีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป